

De Propaganda.

Vanaf zijne vorming heeft de Raad van Vlaanderen het belang begrepen van de propaganda. Deze kan natuurlijk enkel gevoerd worden met den steun van Duitschland en met behulp van Duitsche kredieten.

In de maand Augustus 1917, noemt het Bureel van den Raad een Propaganda-Komiteit (DE CLERCQ, LAMBRICHTS, A. BORMS, VON ZIEGESAR) en bekomt bij die gelegenheid eene toelage van 100,000 frank. FAINGNAERT wordt gelast met de leiding van de propaganda, onder toezicht van de Politische Abteilung aan dewelke hij regelmatig zijne verslagen overmaakt (1).

De propaganda begint zich uit te breiden : in Oktober 1917 wordt een bureel ingericht te Hasselt; de Gouwraad van Oost-Vlaanderen, ingesteld in Juni 1917, wordt het centrum van de propaganda te Gent; te Antwerpen wordt een zeer belangrijk Propaganda-Komiteit ingericht door de Antwerpsche afgevaardigden in den Raad van Vlaanderen. Stilaan worden er briefwisselaars aangeduid in eene reeks gemeenten. Aktivistische kringen worden gesticht te Aalst, te Turnhout, in Limburg. De Groeningewacht, Vlaamschgezinde vereeniging vóór den oorlog gesticht, sluit zich aan bij het aktivisme. Jong-Vlaanderen, te Gent gesticht in Oktober 1914, breidt zijne werking uit tot Brussel en krijgt er aanzienlijken invloed.

In Mei 1917 wordt in Brussel de katholieke nationalistische vereeniging « Vrij Vlaanderen » geboren.

« Volksopbeuring » wordt een van de belangrijkste werktuigen van de aktivistische propaganda; gesticht om een werk van geestelijke verheffing te zijn, wijdt het zich hoofdzakelijk aan het oprichten van voedingsmagazijnen. Die wijze van propaganda schijnt zoo afdoende te zijn, dat « Volksopbeuring » vanaf December 1917 eene maandelijksche toelage van 7,500 frank geniet.

Zijne standregelen worden bepaald vastgesteld op het Congres van Antwerpen in Augustus 1917.

Meetingen worden ingericht en breiden zich stilaan uit over gansch het Vlaamsche land; in September hebben 32 meetingen plaats, in October 78, in November 101.

Te Gent trekken sommige meetingen tot 2,000 toehoorders. Te Brussel groepeerde eene groote meeting, ingericht op 11 November 1917 in den *Alhambra*, 3000 personen; de vervallenverklaring van de Belgische Regeering wordt er bij toejuiching gestemd (2).

De uitslagen van die belangrijke krachtingspanning schijnen nochtans weinig bevredigend. De betooging te Antwerpen op 16 September 1917 op het getouw gezet tegen Kardinaal MERCIER, toont de erbarmelijke zwakheid van het aktivisme (3). Eene betere regeling van de werking wordt hoogdingend.

Op 30 November 1917 wordt de Propagandadienst gansch heringericht.

Een Middenkomiteit wordt te Brussel gevormd; provinciale komiteiten, arrondissementskomiteiten en plaatselijke komiteiten gaan zich vormen over het gansche land. Daarbij worden er in een groot aantal gemeenten briefwisselaars en vertrouwensmannen aangeworven.

(1) Aktivistische vereenigingen, blz. 367 en volg.

(2) Tekst van dit voorstel, blz. 359.

(3) Verslag van die betooging, blz. 349.

Propaganda-
bureelen.

Vereenigingen.

Meetingen.

Vorming van het
Centraal Propa-
gandabureel.

Het propagandawerk is verdeeld in verschillende diensten : Documentatie, Verweer, Propagandaschriften, Openbare Vergaderingen (1).

Een maandelijksch krediet van 100,000 frank wordt toegekend door de Duitse overheid en vanaf Januari 1918 op 150,000 frank gebracht.

Het Centraal Propagandabureel komt er toe zich een kader te vormen. Zijne werkracht groeit er door aan, het richt 117 meetingen in, in December; 130 in Januari 1918; 203 in Februari; 128 in Maart. In Januari 1918 deelt het 65,000 vlugschriften uit; in Februari 105,000; in Maart 368,000.

Het aantal kringen, na de herinrichting gesticht, is aanzienlijk; zij zijn in 't algemeen gesticht door leden van den Raad van Vlaanderen of door plaatselijke propagandisten.

De werking van het Propagandabureel vereenigt zich met die van het Perskomiteit; het blad van Jong-Vlaanderen, *De Vlaamsche Post* te Gent in 1915 gesticht, heeft opgehouden te verschijnen sedert Maart 1916, doch daarentegen beschikt het aktivisme over twee dagbladen : *Het Vlaamsche Nieuws* van Antwerpen en de *Gazet van Brussel*.

Van af de vorming van het Persbureel ontvangt *Het Vlaamsche Nieuws*, het blad van A. BORMS, eene toelage van 1,500 frank per maand. Het verschijnt op ongeveer 9,000 exemplaren.

In Februari 1917 verschijnen *De Nieuwe Gazet van Gent* (3,500 exemplaren); de *Gazet van Kortrijk*, weekblad (4,000 exemplaren); *De Eendracht*, weekblad (1,200 exemplaren); *Ons Land*, weekblad (2,500 exemplaren), *De Bode van Limburg* (6,000 exemplaren); *De Morgenbode*; *De Nieuwe Tijd*, socialistisch-aktivistisch blad (2,500 exemplaren), en waarvan verschillende, toelagen ontvangen van het Persbureel. Op dit oogenblik mag men de totale oplage van de aktivistische bladen op ongeveer 35,000 exemplaren schatten (2).

De propaganda breidt zich niet alleen uit tot België, maar ook tot de krijgsgevangen Belgen in Duitschland of die werken in Westfalen. In Maart 1917 wordt te Dusseldorf de Deutsch-Flämische Gesellschaft gesticht, met het dubbele doel invloed uit te oefenen op de Vlaamsche werklieden die werken in Pruisisch Rijnland, alsook werklieden aan te werven voor de Duitse nijverheid. TACK en BORMS begeven zich in Januari 1918 zelf naar Dusseldorf; als gevolg van die reis worden twee leden van den Raad van Vlaanderen gelast te Antwerpen en te Brussel aanwervingsbureelen in te richten, om Vlaamsche werklieden naar Duitschland te zenden.

Een zeer bijzondere zorg wordt besteed aan de bewerking van de Vlaamsche krijgsgevangenen in Duitschland.

In de maand Mei 1917 (3) bezoekt BORMS, met eene afvaardiging van den Raad van Vlaanderen, de kampen en stelt zich in verbinding met de Flamenoffiziere, gelast met de Vlaamsche politiek. Ten gevolge dier reis wordt ROUSSEEU, secretaris van den Raad van Vlaanderen genoemd, voor de propaganda in het kamp van Göttingen. Van toen af is hij het, die in samenwerking met den Raad van Vlaanderen en de Deutsch-Flämische Gesellschaft, de aktivistische propaganda inricht in de krijgsgevangenkampen (4). In Juli 1917 (5) begeeft BORMS zich naar Dusseldorf om er den 11 Juli te vieren, en om eene verbinding te vormen tusschen de Deutsch-Flämische Gesellschaft van Dusseldorf en deze van Berlijn welke pas gevormd is.

De propaganda van den Raad van Vlaanderen breidt zich ook uit tot de onzijdige landen. De vorming van pers- en propagandabureelen wordt besloten voor Amsterdam,

Het Deutsch-Flämische Gesellschaft en de propaganda in de krijgsgevangenkampen.

(1) Zie Vijfde deel, Hoofdstuk I, § 2, blz. 342 en volg.

(2) Persbureel, blz. 361. — Propagandabureel, blz. 354.

(3) Verslag van die reis, blz. 398.

(4) Samenvatting van de verslagen door Rousseau verzonden, blz. 405.

(5) Verslag van die reis, blz. 399.

Bern, Kopenhagen (bij middel van Duitse kredieten) en Stockholm. Afvaardigingen worden naar Zwitserland en naar Holland gezonden. Maar deze kunnen enkel de vijandigheid vaststellen, welke het aktivisme in het algemeen geniet (1).

De propaganda van den Raad van Vlaanderen stuit op een der ergste hinderpalen : de wegvoeringen der werklieden, bijzonder ruw in de beide Vlaanderen en welke het land bedroeven, sedert 1916, verscherpen den haat tegen den overweldiger in het volk. De aktivisten, wiens samenwerking met het Duitsch Burgerlijk Bestuur gekend is, moeten noodzakelijk trachten de wegvoeringen te doen ophouden of minstens te verzachten.

Op 6 Mei 1917 brengen DOUSSY en DE CNEUDT de zaak voor den Raad van Vlaanderen en stellen voor dat eene afvaardiging zich naar Berlijn zou begeven, niet om het ophouden der wegvoeringen te vragen, maar opdat men de werklieden van meer dan veertig jaar zou sparen.

Die ingeving lokt de tusschenkomst uit van Borms : « Wij vragen te veel. De Duitschers moeten zegevieren en hebben daartoe veel volk noodig. Van de Duitse overwinning hangt ook het lot van Vlaanderen af. Wij kunnen eischen dat ons volk goed behandeld worde; verkrijgen wij dat, dan hebben wij reeds veel bereikt. » (2).

Op 20 Mei herneemt de Raad het onderzoek daarover. MARTENS en nog anderen teekenen verzet aan tegen de wegvoeringen !

Maar KIMPE verdedigt Duitschland: « Ons lot is nu eenmaal zoo, is aan den zege van Duitschland verbonden; daarom, moest het voor onze zaak noodig wezen dat ik zelf naar het front werd gevraagd, ik zou gaan. »

Daarbij, zegt nog DUMON kan Duitschland niet verantwoordelijk gesteld worden voor de wegvoeringen, waarvan de oorzaak ligt bij de regeering van Le Havre, welke met Frankrijk en Engeland tegen Duitschland strijdt (3).

Op 7 Juli (4) legt PEEREN een verslag neder over hetzelfde onderwerp. Waarom voert men de werklieden weg en de burgerij niet ? Door dit te zeggen wil hij de Duitse overheid niet beschuldigen, maar de Belgische gemeenteoverheden aan wie den plicht opgelegd is aan de Duitse overheid de lijsten der weg te voeren personen over te maken (5).

Bij den Raad wordt door DE CNEUDT een wensch nedergelegd, eene betere behandeling voor de weggevoerden vragende; werklieden en burgers moeten op dezelfde manier behandeld worden; de wegvoeringen moeten tot een minimum beperkt worden. VERHEES verzet zich tegen het stemmen van zulk een wensch. Hij zegt: het hoofd, 't is te zeggen de Keizer van Duitschland, heeft zijn woord gegeven dat er geene wegvoeringen meer zouden gebeuren; dat moet volstaan (6).

Maar niettegenstaande de belofte van den Keizer gingen de wegvoeringen voort kwaad te stichten.

De Raad van Vlaanderen moest tusschenkomen. Op 25 September werden twee zittingen van den Raad van Vlaanderen gewijd aan het vraagstuk der wegvoeringen. De zaak werd hevig besproken. Een groep van de bijzonderste leden ging zelfs over tot het nederleggen van eene motie verklarende dat, zoo de Gouverneur-Generaal den huidigen toestand liet voortbestaan, de Raad van Vlaanderen, als protest,

(1) Propaganda in het buitenland, blz. 413.

(2) Zitting van 6 Mei 1917, Raad van Vlaanderen, blz. 13.

(3) Raad van Vlaanderen, zitting van 20 Mei 1917, blz. 14.

(4) Raad van Vlaanderen, zitting van 7 Juli 1917, blz. 16.

(5) De Duitschers hadden inderdaad aan de Gemeentebesturen de lijsten van de werkeloozen gevraagd, om hen weg te voeren; de Belgische overheden weigerden die lijsten te geven.

(6) De Keizer had het einde der wegvoeringen aangekondigd in Juni 1917.

zijne zittingen plechtig zou schorsen. Maar het was slechts een incident van de zitting. Die krachtdadige motie werd niet gestemd; men eindigde door zich met algemeene stemmen aan te sluiten bij de stemming van eene dagorde welke de toelating vroeg voor den Raad van Vlaanderen om een onderzoek in te stellen in de kampen der weggevoerden. De Raad bekomt toelating om drie afgevaardigden te zenden : BORMS, GOOSSENS en PEEREN, die de kampen der weggevoerden in het Noorden van Frankrijk (1) bezoeken, in Oktober 1917.

Bij hunne terugkomst schrijven zij aan de Politische Abteilung (2) : « Onze indruk is dat van hoogerhand het mogelijke is gedaan om den stoffelijken toestand van de opgeëischten dragelijk te maken. » Zij verklaren nochtans de grieven der weggevoerden : de onvoldoende voeding welke eene aanzienlijke sterfte veroorzaakt; de zedelijke smarten. Zij laten ook uitschijnen welke propaganda de « fransquillons » tegen Duitschland kunnen voeren, dank zij de wegvoeringen; ten slotte wordt de Vlaamsche politiek onmogelijk gemaakt door de wegvoeringen : « Wij moeten dan ook voorstellen dat bedoelde lieden in de Z. A. B. (Zivil Arbeiter Bataillons) worden vervangen door krijgsgevangenen van vijandelijke Staten en naar hunne haardsteden teruggezonden om, na een herstellingsverlof van minstens een maand, als vrijwillige arbeiders te worden aangeworven. »

Die brief blijft zonder gevolg. Leden teekenen verzet aan omdat kinderen van veertien jaar worden weggevoerd, maar officieel wordt er geen besluit gestemd (3).

TACK wordt nochtans gelast besprekingen te houden met het Generaal-Gouvernement. Op 22 December geeft hij verslag over zijne pogingen. Hij had den Gouverneur gezegd : « In principie zijn we tegen de wegvoeringen, maar als de krijgstoestand ze volstrekt vereischt, kunnen wij ze wel toelaten ». (4).

De Gouverneur heeft geantwoord : « Elke Vlaming, tot den arbeid geroepen als weggevoerde, werkt tezelfdertijd mede aan de bevrijding van Vlaanderen » ... en de zaken blijven er bij.

De Gouwraad van Oost-Vlaanderen maakt zich, van zijn kant, ongerus tover de wegvoeringen; hij gelukt er in van Generaal VON SCHICKFUSS, gouverneur van Gent, te bekomen dat de activistische werklieden niet zouden weggevoerd worden. Die belofte wordt niet gehouden, wat niet belet dat de Gouwraad zijne verontschuldigingen aanbiedt aan den Generaal omdat men, in den Raad van Vlaanderen, verkeerdelijk heeft verklaard dat in zijne omschrijving kinderen van veertien jaar waren weggevoerd.

En op 17 December, tijdens eene groote openbare meeting, spreekt WANNIJN, de leider van de propaganda in Gent, eene rede uit waarin hij in de volgende termen over de wegvoeringen spreekt :

« Wij hebben stappen aangewend ten voordeele der weggevoerde jongelieden en wij hebben iets bekomen. Ten eerste hebben wij begrepen dat het Duitsch Bestuur ons welzijn wil. De soldaten deelen onze gevoelens. Maar zij ook kunnen niet altijd handelen zooals zij willen. Zij kennen slechts één plicht : hun vaderland naar de overwinning leiden... De Duitschers moeten alle middelen aanwenden om de Entente hier te verdrijven, en daarom zijn er volstrekt krijgsbanen noodig. Of verkiest gij misschien dat onze prachtige stad door de Engelsche projectielen vernield wordt ?...

(1) Verslag van die reis, blz. 330.

(2) Brief van 11 October 1917, blz. 332 en volg.

(3) Raad van Vlaanderen, zitting van 15 December 1917, blz. 29.

(4) Raad van Vlaanderen, zitting van 22 December 1917, blz. 31.

» Wij ook moeten opofferingen doen voor ons Vlaamsche Vaderland... Liever werken dan in de handen der Entente te vallen ! De Duitschers behandelen ons met voorkomendheid; wij moeten dit ook doen door den plicht te vervullen die ons opgelegd wordt, om alzoo eerlijk de politieke hulp te verdienen die zij ons schenken. De groote Germaansche broeder zal ons helpen, ons verlossen van het Fransch-Belgisch juk : dan zullen wij ten allen tijde zijn roem bezingen » (1).

(1) Blz. 335 en volg.

Bewijsstukken voor de geschiedenis van den oorlog in België

Het Archief

van den

Raad van Vlaanderen

Uitgegeven door den

Nationalen Bond voor de Belgische Eenheid

BRUSSEL

Drakkerij Oud-Huis Th. DEWARICHTET
16, Wilde-Woudstraat

Uitgever H. LAMERTIN
1, Coudenbergstraat

1929